

Proloog

De eerste keer dat ik haar zag, was op een mistige winterochtend. De lucht was vochtig en gevuld met kraakheldere zuurstof. Ik liep door het Spanderswoud – het bos dat ik altijd doorkruis op weg naar de moestuin – toen een oplettende wandelaar mij wees op de gebroken nok van een oude, dode boom. In eerste instantie zag ik niets bijzonders, totdat een vredig slapende bosuil plotseling haar kop heen en weer bewoog, als een kompasnaald die soepel het noorden zoekt. Haar ogen bleven stoïcijns gesloten.

Een klein wonder. Als ik er door de wandelaar niet op was geweest, had ik dit bijna onzichtbare dier, dat door haar roestkleur volledig leek op te gaan in de boom, waarschijnlijk nooit opgemerkt. Het was een bijzondere en vredige ervaring, een intiem inkijkje in een wereld die voor ons vaak verborgen blijft.

‘Spikkel de Grote’ luidt een oude bijnaam van de bosuil. Mijn zoon weet ervan, in zijn favoriete animatiefilmpjes over Pieter Konijn is er een bosuil met precies die naam. Het is een chagrijnig en jachtlustig dier met een bruin tot grijsbruin verenkleed met spikkels erop. Pieter en zijn vriendjes zijn constant voor hem op de vlucht. Die chagrijnige karaktertrek is natuurlijk antropomorfisering van de bovenste plank, maar de bosuil (net als andere uilensoorten overi-

gens) is wel degelijk een eerste klas roofdier, de killer van de nacht. Geen ander dier dat in het duister zo'n goed zicht heeft als de uil. Bijna zeventig procent van de beschikbare ruimte in de schedel wordt ingenomen door de ogen, waardoor hij 'stereoscopisch' zicht heeft en nauwkeurig diepte en afstand kan waarnemen. Daarbovenop beschikt hij over een feilloos gehoor. Doordat zijn gehoorgangen asymmetrisch geplaatst zijn, kan hij prooien op grote afstand horen bewegen, zelfs onder bladeren of sneeuw.

Maar zijn grootste en meest indrukwekkende wapen is misschien wel het meest angstaanjagend: zijn vermogen geruisloos op een prooi af te vliegen en deze met zijn scherpe klauwen te spietsen. In plaats van de stijve, gekartelde randen die veel andere vogels aan hun veren hebben, zijn de voorste randen van uilenveren als een donsachtig oppervlak dat geluid absorbeert en turbulentie tijdens de vlucht vermindert, met als gevolg dat hij zijn prooi met een elegante precisie onverwacht kan pakken.

'Uilen zijn puristische moordenaars,' schrijft John Lewis-Stempel, een Britse boer, schrijver en historicus die veel over het herstel van de natuur op het platteland schrijft en groot bewonderaar is van uilen. 'Sommige roofvogels, zoals de slechtvalk, spelen met hun slachtoffer. In de strijd om overleven vermijdt de uil demonstratief gedrag en verkiest hij spaarzaamheid en efficiëntie. Uilen zijn de mannen bij de Slag van Azincourt, de ruiters van Cromwell bij Marston Moor. Ze doden. Vliegen verder. Doden. Vliegen verder.'

En dan is er nog die unieke roep. Het begint vaak met een diep, hoog en langgerekt 'hoe', gevolgd door een korte pauze en daarna een trillend 'hoehoehoe'. Vooral dat laatste geluid jaagt velen de stuipen op het lijf. Het is het geluid van naderend onheil. Een scène uit een horrorfilm.

Sinds ik weet waar Spikkel de Grote overdag slaapt, ga ik regelmatig op weg naar de tuin even langs om te kijken of ze er weer zit. Na een klein omweggetje zet ik mijn fiets langs de kant van het fietspad en loop zo stil mogelijk over een bospaadje naar de open plek waar de dode boom staat. Vaak heb ik pech en bevindt ze zich waarschijnlijk in een andere boom, maar soms heb ik geluk. Tot gisteren, toen ik tot mijn grote schrik zag dat de boom na een stormachtige nacht was omgevallen. De stam was in meerdere stukken gebroken en vanbinnen verpulverd, als de as van een sigaret.

Weg uil.

Het stond natuurlijk in de sterren geschreven dat dit een keer ging gebeuren, maar het overviel me desalniettemin. Het voelde alsof iets kostbaars me plotseling was ontnomen, zonder enige waarschuwing of afscheid. Misschien zal ik ooit haar nieuwe verblijfplaats ontdekken, maar voorlopig moet ik het doen met de wetenschap dat ze ergens hier in het bos is en denk ik met lichte weemoed terug aan die momenten waarop ik haar zag en besepte dat ik slechts een figurant ben, een klein onderdeel van het grotere verhaal van het bos, de plek waar zij elke nacht de onbetwiste hoofdrol speelt.

WINTER

Ontgroening

Het ijzeren hangslot aan de poort wordt bijeengehouden door een stukje afgebroken snipperhout dat door de tijd heen is gladgepolijst. Ik probeer het los te wrikken, maar het geeft geen krimp. Door de vrieskou van vannacht is het uitgezet en mijn verkleumde vingers missen kracht. De sokken die ik om mijn handen heb gewikkeld – in alle haast kon ik vanochtend mijn handschoenen niet vinden – hebben duidelijk hun werk niet gedaan.

Ik kijk om me heen, op zoek naar hulp. Maar het is muisstil. In de verte enkel het getjilp van een winterkoninkje. Of een roodborstje, dat zou ook kunnen. Mijn kennis van het vogelrijk bevindt zich nog in de embryonale fase.

Achter een ijzeren ton zie ik een stevig stuk hout. Ik pak het op en begin met tikken. Het is veel te groot om gericht mee te slaan, dus ik mis meerdere keren doel. Maar na zeven pogingen tik ik het snipperhoutje er eindelijk uit. Als een kurk uit een champagnefles vliegt het de lucht in, tegen de deur van de schuur ernaast. Terwijl ik me buig om het terug te vinden tussen de duizenden andere snipperhoutjes op de grond, voel ik het eerste zonlicht door de kieren van de houten poort op mijn rug schijnen. Het is een welkome warme verlichting tijdens dit koude ochtendgeklungel.

Nadat ik het stukje hout eindelijk heb gevonden en zorg-

vuldig heb opgeborgen, trek ik de poort open en loop ik de moestuin binnen. De winter is gearriveerd. Bijna alles ligt te slapen. Mijn ogen vallen meteen op de groentebedden, die ogen wat armetierig. Ze zijn bedekt met een laagje bevroren bladeren en er staat alleen nog wat boerenkool. Maar die zal vast snel worden geoogst, vermoed ik. Als de eerste vorst eroverheen is geweest, schijnt hij het lekkerst te zijn. Het is een van de weinige dingen die ik weet van groente telen, verder ben ik een kind van de supermarkt.

Deze eerste ochtend heb ik Tinus en Joep onder mijn hoede. Als vrijwilliger is het niet alleen mijn rol om in de tuin te werken, maar ook om een aantal deelnemers gezelschap te houden, hen te begeleiden en ervoor te zorgen dat er geen ongelukken gebeuren.

Vandaag is het onze taak om een aantal groentebedden te bedienen van een extra laagje lavagruis, een grofkorrelige, grijsbruine substantie vol met spoorelementen en voedingsstoffen voor de bodem. De van oudsher schrale zandgrond hier is eigenlijk helemaal niet zo geschikt voor tuinbouw, maar met liefde, toewijding en wat extra mineralen en vitamines komen we een heel eind.

Het lavagruis schijnt uit het Duitse Eifelgebied te komen, een vulkanisch gebied met zeer vruchtbare grond. Om het op de juiste plek te krijgen moet eerst de eerder aangebrachte beschermende mulchlaag, een mengsel van afgestorven plantenresten en blad die de bodem tegen kou, warmte en uitdroging beschermt, aan de kant worden geharkt, zodat het gruis eroverheen kan worden gestrooid en de mulch er weer op kan. Daarna kan het ondergrondse leven zijn werk weer gaan doen en de bodem klaarstomen voor een nieuw groeiseizoen.

Na Tinus en Joep wat instructies te hebben gegeven gaan we aan de slag. Op diverse punten van de strook harken we de mulchlaag voorzichtig naar de zijkant van de bedden. Er wordt nog niet veel gebabbeld. Het is mijn eerste officiële dag. Ik wil graag goede sier maken en dit eerste klusje klaar hebben voor de koffiepauze. Maar alles loopt al snel anders. Na een vliegende start volgt de eerste complicatie. Tinus, de brompot van het stel, vindt het te koud. Hij gaat liever naar binnen.

‘Dit is toch geen werk voor intellectuelen,’ zegt hij bloed-serieus.

Ik moet lachen, hij zou eens moeten weten. Ik ben een hoofd op een stokje, maar heb dit werk juist geheel vrijwillig opgezocht. Ik val hem verder niet lastig met mijn overpeinzingen.

‘Ga je nou ook nog lachen?’ Tinus kijkt me verontwaardigd aan.

Hij doet me denken aan mijn oude leraar wiskunde, meneer Arends. Die had het vermogen om me met een enkele blik het gevoel te geven een waardeloze hoop ellende te zijn. Wat in het geval van wiskunde ook wel klopte, hoger dan een vijf haalde ik nooit.

Ik probeer Tinus te motiveren door te zeggen dat de koffie straks lekkerder smaakt als we er een beetje voor hebben gewerkt, maar het heeft geen zin. Hij tilt zijn hark op en loopt weg, richting de veldschuur. Ik wil nog meelopen om hem aan iemand anders over te dragen, maar in mijn ooghoek zie ik plots Joep. In plaats van de mulchlaag naar de zijkant te harken doet hij precies het tegenovergestelde: hij harkt alles weer terug naar het midden. Ik loop naar hem toe en probeer nog een keer voor te doen wat de bedoeling is.

Hij kijkt me aan alsof ik Chinees spreek. Maar dan plots

een paar woorden. Zacht, maar helder: ‘Geen spelletjes met me spelen, hè?’

Ik voel me betrappt. Heeft hij wellicht het idee dat ik hem niet serieus neem? Dat ik hem beschouw als een of andere geestelijk verwarde? En zou daar misschien een kern van waarheid in schuilen? Het maakt me onzeker, merk ik, en ik worstel met de vraag hoe ik moet omgaan met iemand die zo diep in zichzelf lijkt weggezonden, maar blijkbaar toch plotseling zo’n scherpe opmerking kan maken, als een heldere flits in het duister. Alsof er nog steeds iemand binnen in dat pantser zit, die me doorgrondt maar niet meer in staat is zich adequaat uit te drukken. Ik schraap snel de bladeren terug naar de zijkant, terwijl Joep zwijgend toekijkt.

‘Koffie?’

Pieter, de tuinman, komt aangelopen. Vanaf het moment dat ik hem leerde kennen, is hij altijd uiterst hartelijk en joviaal. Een echte gastheer. Hij maakt met iedereen die nieuwsgierig voorbijloopt een praatje. Met zijn donkere haar en bruine buitenkop, compleet met dikke Lubbers-achtige wenkbrauwen, doet hij me altijd denken aan een Romeinse senator uit *Asterix & Obelix*.

‘Kom, we gaan weer even lekker naar binnen,’ zegt hij.

‘Maar we zijn nog lang niet klaar.’ Ik kijk hem enigszins beschaamd aan.

Hij glimlacht en legt een hand op mijn schouder. ‘Welkom in de moestuin van Jagtlust’.